

NAGYBUDAPEST ÉS A MAI PEST ELŐHELYEI.

A modern nagyvárosok fejlődésében szembevetendő jelenség, hogy a belső város mindinkább az üzleti élet színhelyévé válik, a lakóhely jellege folyvást halványodik, a lakosok pedig a periferiák felé húzódnak, a nagyváros környékén alakult lakótelepeken, Vorort-okban tömörülnek. Az előhelyek bár kialakulásuk idején közigazgatásilag az anyavárostól független községek, szerves összefüggésben van-

utóbbi néhány esztendő óta mozgolódik egy kicsit a főváros szociális lelkiismerete és holmi látszatreformokkal próbálja a feltorlódott bajokat megszüntetni, de tényleges reformnak, radikális intézkedésnek nyomát sem látjuk. Az ügyetlen, panamázó gazdálkodás egy-egy nagyok szemsértő fekélyére szépszéglasztomot ragasztanak; ezzel a talmi Napoleonok megnyugtatták a lelkiismeretüket és dicsériádját harsognak a maguk nagyszerűségéről. A főváros ügyei között nagy erőben előnyomuló problema a budapestkörnyéki helységek ügye. Bárczy polgármester a főváros környékének közigazgatási beolvasztását a legsürgősebben megvalósítandó ügyek között emlegette. A Nagy-Budapest eszméje kedvelt jelszó a főváros községpolitikájában. És tényleg nagy érdekek sürgetik a bekapcsolást. De épen a dolog nagy jelentősége miatt jól kell vigyázni, hogy a helyi patriotizmus tultengése el ne hamarokdjá és nagyolja a reformot és a város politikusi hiuság le ne rontsa a reform üdvös eredményeit. Elő kell készíteni az utat a reformra, gondoskodni kell korán, hogy a főváros kezét ne kössék meg a községeknek a különböző vállalatokkal kötött káros szerződésai. Mert megjegyezhetjük, hogy a panamavirágok nemcsak a fővárosban virítanak, hanem termékeny melegágyuk van a községek képviselőtestületeiben is. Ujpest, Kispest, Erztébetfalva, Rákospalota, Pestujhely stb. egy-egy gyűjtőhelye az életdrágaság miatt Budapestről kiszorult embereknek. A bekapcsolás után csak a főváros közéletében nagy szerepre hivatottak, mint a Budapest egyes kerületei. Épen ezért mindenekelőtt fontos ezeknek az elővárosoknak az életére világot vetni, megismerni társadalmi gazdasági viszonyait.

Az elővárosok legnépesebbike Ujpest. Közel 60 ezer lakossal bíró rendezett tanácsú város. Lakosaik mind kisexis-

nak a nagyvárossal, mert hiszen lakóiknak ott gyökeredzik az existenciája, a nagyváros hivatalaiban, üzleteiben, gyáraiban keresik kenyerüket. Nem érdektelen hát az előhelyekre nézve, milyen községpolitikát követ az anyaváros, és nem érdektelen az anyavárosra, hogy milyenek a társadalmi, vagyoni és közviszonyai az előhelyeknek. Sőt tekintettel arra, hogy a nagyvárosok politikájában kedvelt jelszó a környék bekapcsolása a nagyváros közigazgatási szférájába, az anyavárosnak nagy jelentőségű kötelessége döntő befolyást gyakorolni az elővárosok igazgatására, kommunizáló községpolitikával az elővárosok közlekedési vállalatait, világítási, vízvezeték, csatornázási ügyeit és egyéb közérdekű intézményeit a maga rendelkező hatáskörébe vonni. Ily módon a bekövetkezendő beolvasztás, surlódás és érdeksérelem nélkül simán történhetik az anyaváros és előhely kölcsönös javára. A racionális községpolitikán érdekes és tanulmányos módja az, amelyet Düsseldorf várossa alkalmaz. Céltudatos, előrelátó politikával a legsimában, rázkódtatás nélkül olvasztotta be Düsseldorf, a környező helységeket. A beolvasztásnak előzetesen jól előkészítették a talajt. A düsseldorfi község tanács elősegítette, az előhelyeken a közüzemek létesítését, azoknak prosperálását tőkehozzájárással biztosította. Más uton pedig, ha lejárt az előhelynek a valamely magánvállalattal kötött szerződése, az új pályázaton Düsseldorf város is részt vett, mindig teljes eredménnyel. Ez a politika teljesen bevált és Németországban a kommunális üzemek hazájában általánosan elterjedt. A mi, nagy lendülettel felvirágzó Budapestünk fejlődését és nyomon kísértük mindazokat a káros jelenségeket, amelyek a modern nagyvárosok nyujtanak, gyors fejlődésének velejárói. A nagyvárosi élet nyomorúságai lépten-nyomon kiütözköznek a felszínes csillogás alól. Bár a leg-

tenciáuk, akiket a különböző érdekek korán tömörítettek helyi érdektestületekbe. A város szükségleteire a legutóbbi költségvetés másfél millió koronát irányzott elő. Kiterjedt csatornahálózat van, mely a főváros hálózatába tartozik. A fővárostól függetlenül létesítette vízműveit a Népszigetben. Jól felszerelt közvágóhíddal rendelkezik. Bár az utóbbi időben észrevehető a törekvés közművelődési és népjóléti intézmények létesítésére, azonban a már most is 46%-ra rugó pótlódó nagymérvű emelkedése nélkül gyökeres reformok nem eszközölhetők. A gyászos emlékü Ugró rezsím pusztító gazdálkodását még soká nem heveri ki a város és még hosszú ideig guzsza lesz köte a minden komoly jó szándék. Ujpest fontos érdeke a különben elég kielégítő közlekedés olcsóbbá tétele, ami azonban, tekintettel a Közuti és Bur vasut között fennálló érdekkapcsolatot, egyelőre nem remélhető.

Ujpest után a legnépesebb előhely Kispeszt. Békéscsabával együtt az ország legtöbb lakosu nagyközsége. Az 1910. évi népszámlálás még 30 ezer és egynehány száz lakosról számolt, de azóta az állami munkás kiépítése következtében lakosai a negyvenezret is jól meghaladják. Az ujonnan szervezett kispesti járás székhelye. Viszonylag rendezett fekvésű község, egyenes, széles utcákkal, de a pénztelenség, rossz gazdálkodás, minden nyomorúságát sinyli. Csatornája, vízvezetéke nincs. Közvilágítása gyatra. Az utak kövezetlenek, mindig sárosak vagy porosak. A legnagyobb átka a községnek a villamos társaság monopolisztikus helyzete. A helyi érdekű villamos a Városi villamos tulajdona és így közvetve a főváros befolyása alatt áll. Mindennek ellenére — vagy talán éppen ezért drágább és rendszertelenebb viteldijak és rosszabb közlekedési viszonyok, mint Kispeszt—Pestszentlőrincen nincsenek. A társaságnak a korrupciós községi kormány-

zat monopolisztikus előjogokat biztosított és a társaság konkurenciamentes helyzetével alaposan visszaél. Szerves társadalmi élet, csak most kialakulóban. Kulturális, humanitárius, népjóléti intézményeknek nyoma sincs. A pótdadó mégis 60°/. És mindamellettt évenként több mint 10.000 koronát költ a kolduz község egyházi célokra. Közigazgatásilag Kispeszthez tartozik, de egész külön álló test a több mint 3100 lakost magában foglaló magyar állami munkástelep, a »Wekerleváros«.

A harmadik nagyobb előhely Erzsébetfalva, melynek Kossuthfalvával együtt 32 ezer lakosa van. A kispesti főszolgabíróóság alá tartozik, a múlt évben járásbíróóságot kapott. Erzsébetfalván meg lehetős élnék ipari és kereskedelmi élet folyik, amelyet a kitünő topografiai viszonyok kellő kiaknázása mellett nagyra lehetne nevelni. Dunapartja kikötő céljára rendkívül alkalmas, e révén könnyen lehetne tehermentesíteni a forgalommal nehezen birkozó pesti kikötőket. Erzsébetfalvának jó vasuti, jó és olcsó villamos közlekedése van. (A Közüti és Városi konkurrálnak.) A fejlettebb ipari és kereskedelmi élet gyorsította a helyi társadalom osztály és érdektagozódását. Erős közéleti tényező a szociáldemokrata szervezett munkás-ság, mely községi képviselői révén a rövidlátó, nehézkes kispolgári konzervatívizmussal szemben nem egy tárgyi sikert vívott már ki. Csatornázás, vízvezeték nincs. Utcái a keramitozott főuton kívül lehetetlen állapotban vannak. A kulturkiadások minimálisak. A pótdadó 54°/%.

A többi környéki községeknek többnyire hasonló viszonyai vannak és a fejlődés oly stádiumában vannak, amelyen a három említett előhely már átment. Mindezekben a helyeken főként ipari munkások, kereskedelmi alkalmazottak és kishivatalnokok laknak, akiket a kenyérkereset mindennap a fővárosba szolít. Létérdeklünk tehát a jó

és olcsó közlekedés. E téren a fővárosnak fontos tennivalói vannak, mert a mostani helyzet csak a villamostársaságok profitéhségének csillapítására alkalmas, ellenben az utazó közönség érdekét negligálja. Másik égetően sürgős ügye az előhelyeknek a vízvezeték, csatornázás ügye. Ezeknek a létesítése legcélszerűbben a fővárosi vezeték hálózatba való csatolással történhetik. Tekintettel továbbá arra, hogy az előhelyek folyton fejlődő, kiépülő községek, ahova egyre több kisember menekül ki a nagyvárosi élet nyomorúságai-ból, a telekparcellázásokat kell okvetlen községi kezelésbe vagy legalább is felügyelet alá venni. Lehetetlenné kell tenni a telekparcellázások körül üzött visszaéléseket, azt a féktelen uzsorászkodást mely még eddig is számtalan tőkeproletárt juttatott tönkre. Ezen legmegfelelőbbben községi takarékpénztárak, jelzálogintézetek felállításával lehet segíteni. Ez a három dolog a legfájóbb része a pestkörnyéki telep városoknak és ezeken csak főváros útján lehet segíteni. Ha Bárczyék módot találnak rá, hogy az előhelyeken segítsenek és megvan bennük arra a jó akarat és tehetőség, akkor kapcsolják be a környéket, csinálják meg Nagy-Budapestet. De ha ígéretnél, közéleti fezőrködésnél többre nem képesek, akkor ne ábrándozzanak Nagy-Budapestről, tegyenek le a nagyravágyó kinvánságról. Balkezes politikával csak tönkre tennék a lassan és nehezen, de mégis csak fejlődő, izmosodó előhelyeket, amint tönkre tették Rákosfalvát is, melynek fejlődését derékba szegte, lehetetlenné beolvasztása óta a városi tanács szűkkeblűsége. Ha ilyen módon csinálják meg Nagy-Budapestet — pedig a városházán csak így tudják Bárczyék, — akkor a Budapest, Margitsziget, Széchenyi-fürdő és a favorizált helyek talmi csillogása csak a főváros nagy nyomorúságát, tehetetlenségét és panamás politikáját világitja meg.

Rákos Ferenc.